

Opłacalna cena skupu

Rolnicy oczekują, że ceny skupu pokryją koszty i produkcja przyniesie dochód. Od podjęcia decyzji chowu czy uprawy do zbiorów upływa często kilkanaście miesięcy, a w tym czasie w globalizującym się świecie krzyżuje się szereg bodźców rynkowych i narasta ryzyko cenowe. Rolnicy są najstańszym ogniwem łańcucha od pola do stołu, stąd często na nich przerzucane jest całe ryzyko. Stabilność rolnictwa jest ważna dla rolników, ale też konsumentów, dlatego rządy starają się ją wspierać¹. Czy wystarczy podnieść ceny skupu, aby zapewnić opłacalność? Rozważmy to na przykładzie cen skupu kurcząt².

Trochę teorii

W teorii produkcji przyjmuje się, że przychody muszą bezwzględnie pokrywać koszty zmienne (koszty pasz, materiału do siewu, nasadzeń i chowu, nawozów, środków ochrony roślin i leków, usług specjalistycznych itp.), a zrównanie ceny z kosztami jednostkowymi zmiennymi wyznacza tzw. próg produkcji. Jeżeli ferma została wybudowana to wiele kosztów zostało już bezpowrotnie poniesionych (są skutkiem wielu wcześniej podjętych decyzji inwestycyjno-finansowych i organizacyjnych, które doprowadziły do „utopienia” tych kosztów) i nie można ich cofnąć. Przewodzenie produkcji, gdy cena przekracza próg produkcji (PP) jest celowe, gdyż wówczas pozwala pokryć całe koszty jednostkowe zmienne i chociaż część kosztów stałych i w ten sposób ogranicza straty (rys. 1).

Gdy cena pokrywa zarówno koszty jednostkowe zmienne, jak i stałe, a zatem pełne (przekraczamy próg opłacalności – PO), produkcja zaczyna przynosić zysk (w rodzinnych gospodarstwach rolniczych dochód). Tworzy to trwałe podstawy rozwoju. Rozmiar produkcji wyznaczony przez zrównanie ceny z kosztem marginalnym (jest to przyrost kosztu wywołany przez przyrost produkcji o jednostkę)

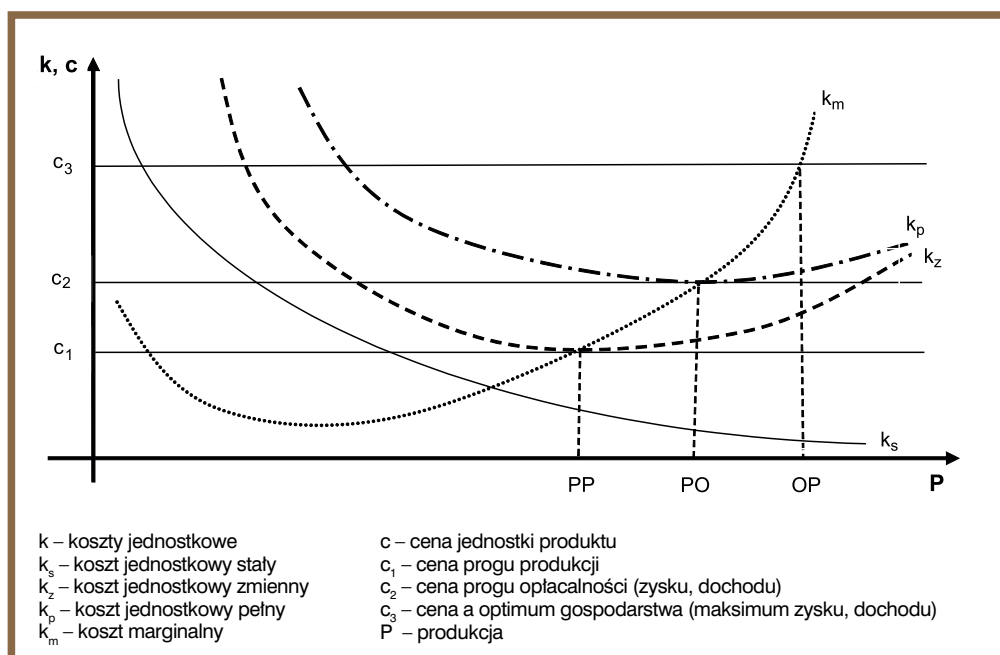
wyznacza optimum gospodarstwa – OP, czyli rozmiar produkcji zapewniający maksimum zysku (dochodu) (rys. 1).

Wpływ cen na opłacalność i dochód

Często rolnicy narzekają na niskie ceny skupu i oczekują, że rząd to zmieni. Czy sam wzrost cen produktów rolniczych jest w stanie zapewnić opłacalność i dochodowość produkcji? Ponieważ wyniki ekonomiczne zależą nie tylko od strony przychodowej (ilość, jakość i cena produkcji), lecz też od strony kosztowej (zużycie nakładów i ich ceny), wysokie ceny skupu mogą nie wystarczać. I rzeczywiście, w badanym okresie 2004–2017 nie zaobserwowano zależności między cenami skupu kurcząt a wskaźnikiem opłacalności. Np. w 2005 r. przy względnie niskiej cenie skupu kurcząt opłacalność była rekordowa, a w 2012 r. przy bardzo wysokiej cenie skupu opłacalność była bardzo niska (rys. 2).

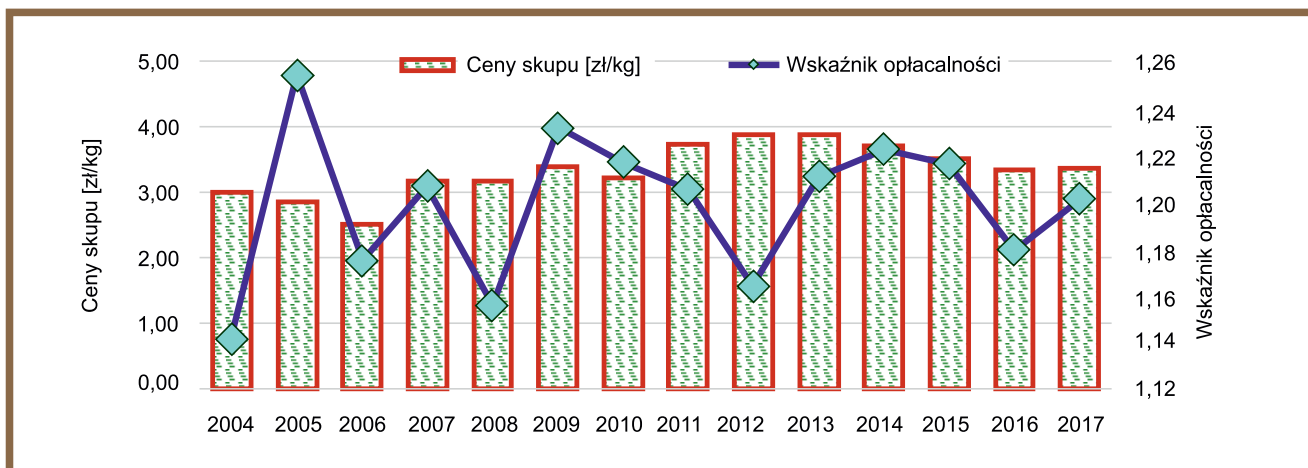
¹ Np. Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi (Dz.U. z 2017 r. poz. 67, z 2018 r. poz. 650,

² Jest to rozwinięcie wybranych zagadnień z opracowania: Sobczyński T. 2019, Ekspertyza na rzecz K-PZHDiPj w zakresie opłacalności fermowego chowu brojlerów kurzych. KPODR w Minikowie.

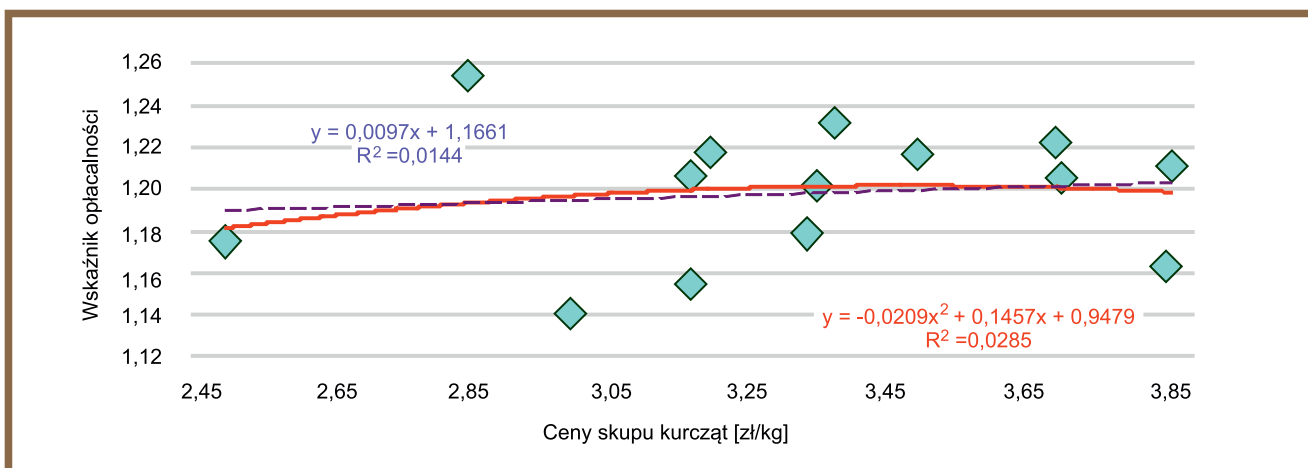
Rys. 1. Neoklasyczna funkcja kosztów

Źródło: Na podst.: Weinschenck G. 1974, Optymalna organizacja gospodarstwa rolniczego. PWRiL, Warszawa.

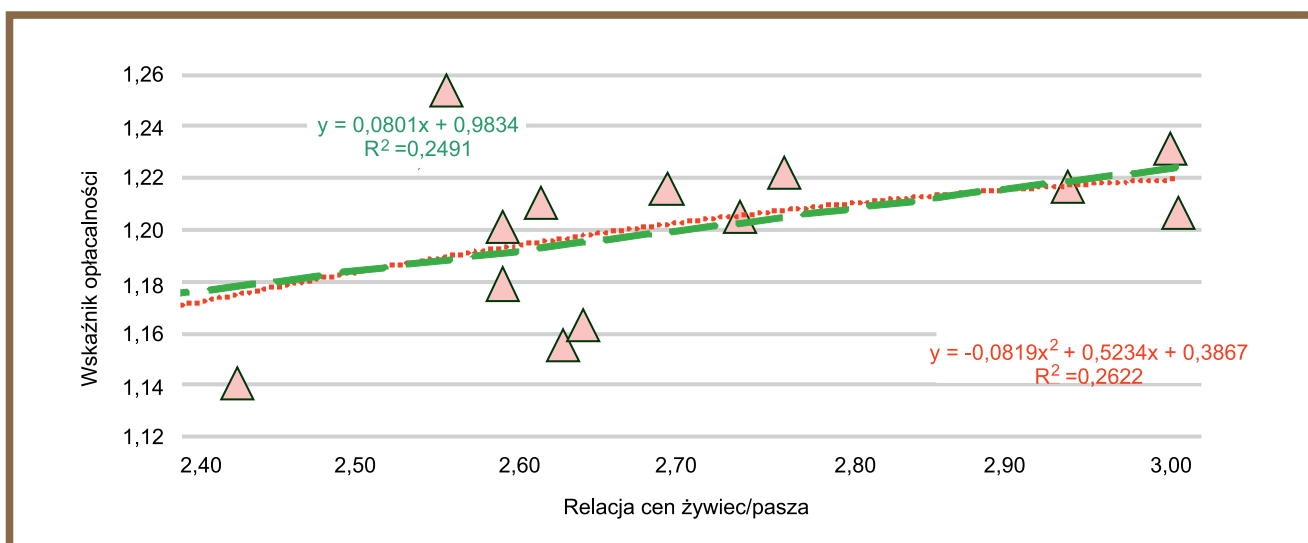
Rys. 2. Ceny skupu kurcząt i opłacalność gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017

Źródło: Oblicz. własne: Ceny skupu kurcząt: Rocznik statystyczny rolnictwa z lat 2007–2018. GUS Warszawa. Opłacalność na podstawie SzerCzas-PL-NWAZ-FADN-UE-NORM_20190327: http://fadn.pl/publikacje/szeregi-czasowe/#kotwica_szerczas

Rys. 3. Zależność opłacalności gospodarstw z chowem drobiu TF52 od cen skupu kurcząt w Polsce w latach 2004–2017

Źródło: Oblicz. własne: Ceny skupu kurcząt: Rocznik statystyczny rolnictwa z lat 2007–2018. GUS Warszawa. Opłacalność na podst. SzerCzas-PL-NWAZ-FADN-UE-NORM_20190327: http://fadn.pl/publikacje/szeregi-czasowe/#kotwica_szerczas

Rys. 4. Relacja cen żywiec/pasza a opłacalność gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017

Źródło: Oblicz. własne na podst.: SzerCzas-PL-NWAZ-FADN-UE-NORM_20190327: http://fadn.pl/publikacje/szeregi-czasowe/#kotwica_szerczas. Ceny skupu kurcząt: Rocznik statystyczny rolnictwa z lat 2007–2018. GUS Warszawa. Ceny pasz: Rynek mięsa drobiowego i jaj [w:] Rynek Rolny – analizy, tendencje, oceny. IERiGŻ-PIB, Warszawa (miesięczniki z lat 2005–2019), <https://www.ierigz.waw.pl/publikacje/rynek-rolny>

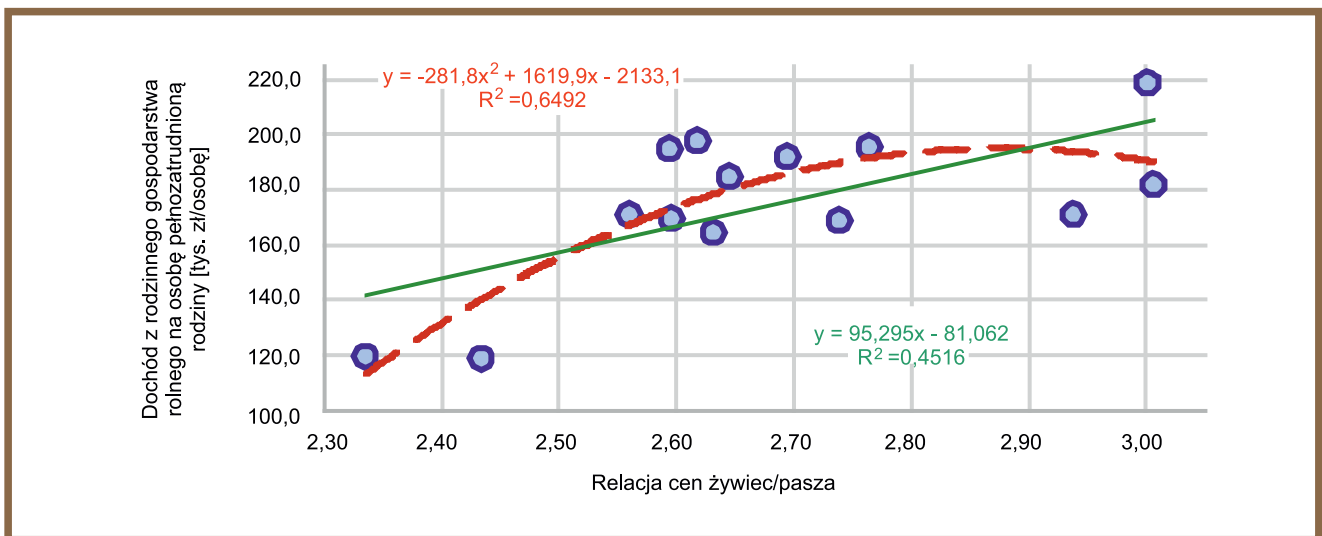
Jak widzimy, sama cena skupu nie jest w stanie zagwarantować wysokiej opłacalności produkcji. Wiemy, że opłacalność również zależy od przychodów, jak i też kosztów. Nie dziwi zatem kompletny brak wpływu cen skupu kurcząt na opłacalność gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017 (rys. 3).

Powszechnie przyjmuje się, że dla opłacalności produkcji brojlerów podstawowe znaczenie mają ceny pasz i ceny skupu kurcząt. Wyraża to relacja cen żywiec/pasza, która informuje ile paszy można nabyć za kilogram żywca kurcząt i charakteryzuje stronę przychodową, jak i kosztową produkcji. Relacja żywiec/pasza i czynniki współzmiennie wyjaśniały około 26% (regresja liniowa $R^2 = 0,2491$, wielomian $R^2 = 0,2622$) zmienności opłacalności gospodarstw

z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017. A zatem, nie same ceny skupu, a relacje cen mają wpływ na opłacalność produkcji (rys. 4).

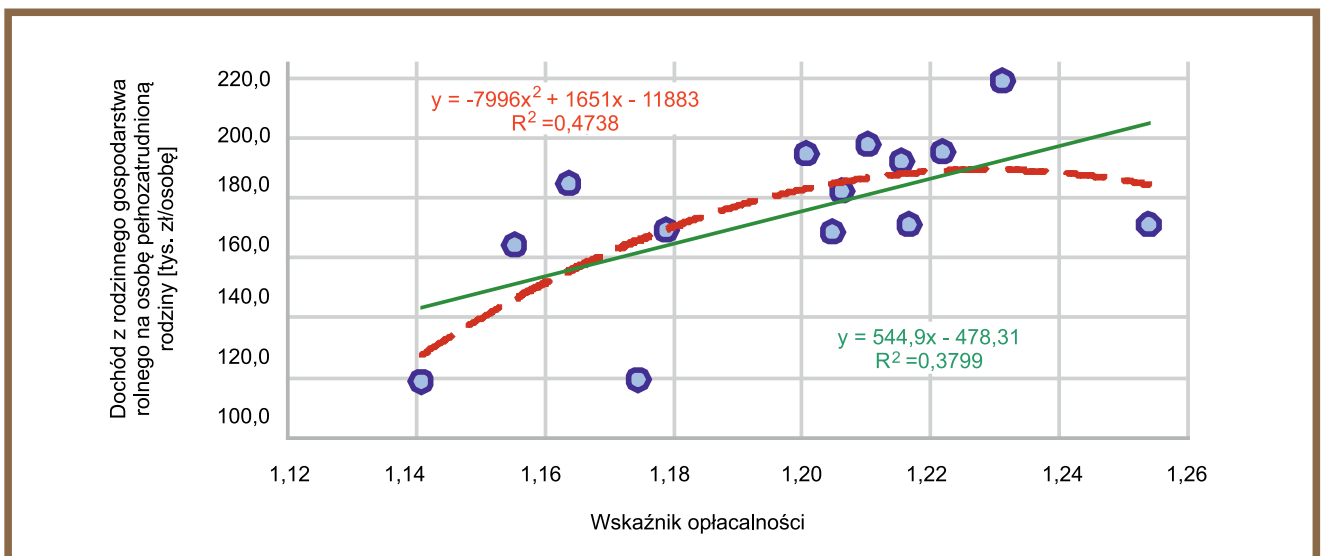
Jednak relacja żywiec/pasza i czynniki współzmiennie wyjaśniały aż około 65% (regresja liniowa $R^2 = 0,4516$, wielomian $R^2 = 0,6492$) zmienności dochodowości pracy własnej gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017 (rys. 5).

Opłacalność ma mniejsze od relacji cen znaczenie dla dochodowości produkcji, gdyż wraz z czynnikami współzmiennymi wyjaśniała około 47% (regresja liniowa $R^2 = 0,3799$, wielomian $R^2 = 0,4738$) zmienności dochodowości pracy własnej gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017 (rys. 6).

Rys. 5. Wpływ relacji cen żywiec/pasza na dochodowość pracy własnej gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017

Źródło: Oblicz. własne na podst.: SzerCzas-PL-NWAZ-FADN-UE-NORM_20190327: http://fadn.pl/publikacje/szeregi-czasowe/#kotwica_szerczas. Ceny skupu kurcząt: Rocznik statystyczny rolnictwa z lat 2007-2018. GUS Warszawa. Ceny pasz: Rynek mięsa drobiowego i jaj [w:] Rynek Rolny – analizy, tendencje, oceny. IERiGŻ-PIB, Warszawa (miesięczniki z lat 2005-2019), <https://www.ierigz.waw.pl/publikacje/rynek-rolny>.

Rys. 6. Wpływ opłacalności na dochodowość pracy własnej gospodarstw z chowem drobiu TF52 w Polsce w latach 2004–2017

Źródło: Oblicz. własne na podst.: SzerCzas-PL-NWAZ-FADN-UE-NORM_20190327: <http://fadn.pl/publikacje/>

Nowoczesna ferma brojlerów kurzych w Mierzynku

Relacja cen żywiec/pasza wyjaśniała blisko 65% dochodowości pracy, podczas, gdy wskaźnik opłacalności tylko około 47%. Należy to tłumaczyć tym, że sam wysoki poziom wskaźnika opłacalności (iloraz przychody/koszty) nie zagwarantuje wysokiego poziomu dochodów na osobę pracującą, gdy skala produkcji jest mała.

O tym pisaliśmy w miesięczniku „Wieś Kujawsko-Pomorska” wielokrotnie³, od dekad bowiem w rolnictwie europejskim obserwujemy ważną tendencję w kształtowaniu się opłacalności i dochodowości. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw rośnie dochodowość pracy rolników, ale jednocześnie maleje jednostkowa nadwyżka ekonomiczna (wskaźnik opłacalności).

Mimo wysokiej opłacalności jednostkowej, ze względu na niewielki obrót, małe gospodarstwa uzyskiwały niski poziom dochodu na osobę w roku, podczas gdy największe – przy niskiej opłacalności wysoki dochód. To zawężanie „pola manewru”, czyli przesuwanie się wskaźnika opłacalności w stronę wartości granicznej, zwiększa wymagania stawiane kierującemu gospodarstwem, co w połączeniu z rosnącym ryzykiem rynkowym spowodowanym globalizacją i ryzykiem przyrodniczym wynikającym z ocieplania klimatu, staje się wielkim wyzwaniem.

Podsumowanie

W badanym okresie 2004–2017 nie zaobserwowano zależności między

cenami skupu kurcząt a wskaźnikiem opłacalności. Wiemy, że opłacalność zależy nie tylko od strony przychodowej, lecz też od strony kosztowej. Dla opłacalności produkcji brojlerów podstawowe znaczenie mają ceny pasz i ceny kurcząt. Wyraża to relacja cen żywiec/pasza, która informuje ile paszy można nabyć za kilogram żywca kurcząt.

Relacja cen żywiec/pasza miała większy niż opłacalność produkcji wpływ na dochodowość pracy własnej gospodarstw z chowem drobiu. Należy to tłumaczyć tym, że wyłącznie wysoki poziom wskaźnika opłacalności (iloraz przychody/koszty) nie zagwarantuje wysokiego poziomu dochodów na osobę pracującą, gdy skala produkcji jest mała.

Same ceny skupu nie zapewnią opłacalności, a dla uzyskiwania dochodów ważne są korzystne relacje cen produktów do cen nakładów i skala produkcji.

³ Sobczyński T. 2016, Modernizacja gospodarstw – nadzieje i zagrożenia. „Wieś Kujawsko-Pomorska” nr 182, s. 48.
Sobczyński T. 2017, Rachunek ekonomiczny podstawą decyzji. „Wieś Kujawsko-Pomorska” nr 198, s. 19.

Tadeusz Sobczyński
Kujawsko-Pomorski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
Fot. R. Kozuszek, M. Rząsa